

HISTORIA: zestaw zadań typu maturalnego

Most Karola z Katedrą św. Wita w Pradze.

Arkusz II - analiza źródeł

Składa się z zadań badających przede wszystkim umiejętność wykorzystania oraz interpretacji różnorodnego materiału źródłowego na podstawie ściśle określonych standardów wymagań egzaminacyjnych. Arkusz ten stanowi 20 % całości egzaminu.

Temat: Polska wobec słowiańskich sąsiadów z południa. Historia wzajemnych relacji na przestrzeni dziejów. (10 pkt)

Wieki średnie

Źródło A.

Miał też Metody dar proroczy i wiele spełniło się jego przepowiedni, z których jedną lub dwie wymienimy. Pogański książę, bardzo potężny, siedząc w Wiśle urągał chrześcijaństwu i szkody im wyrządzał. Posławszy więc do niego, kazał mu powiedzieć: „Dobrze by było synu, abyś się dał ochrzcić dobrowolnie na swojej ziemi, bo inaczej będziesz w niewolę wzięty i zmuszony przyjąć chrzest w ziemi cudzej. Wspomnisz moje słowo!” Tak też się stało.

Źa: G. Labuda, Słowiańszczyzna pierwotna. Wybór tekstów, Warszawa 1954, s. 129.

Posługując się także wiedzą własną:

1. Podaj nazwę państwa, którego częścią był wówczas wymieniony w tekście kraj Wiślan. (1 pkt)

.....

2. Wyjaśnij jaki ośrodek chrystianizacyjny reprezentował podkreślony w tekście misjonarz? (1 pkt)

.....

Źródło B.

B-1. W czeskiej krainie pojął on za żonę szlachetną siostrę Bolesława Starszego, która okazała się taką jak brzmiało jej imię. Nazywała się bowiem po słowiańsku Dobrawa [...] Owa wyznawczyni Chrystusa, widząc swego męża pogrążonego w wielorakich błędach pogaństwa, zastanawiała się usilnie nad tym, w jaki sposób mogłaby go pozyskać dla swojej wiary. Starła się go zjednać na

wszelkie sposoby, nie dla zaspokojenia swoich trzech żądz tego zepsutego świata, lecz dla korzyści wynikających z owej chwalebnej i przez wszystkich pożądanej nagrody w życiu przyszłym.

Kronika Thietmara, tłum. M. Z. Jedlicki, Poznań 1953, s. 86 i n.

B-2. Dotychczas jednak w takich pogrążony był błędach pogaństwa, że wedle swego zwyczaju siedmiu żon zażywał. W końcu zażądał w małżeństwo jednej bardzo dobrej chrześcijanki z Czech, imieniem Dąbrówka. Lecz ona odmówiła poślubienia go, jeśli nie zrzuci owego zdrożnego obyczaju i nie przyrzeknie zostać chrześcijaninem. Gdy zaś on przystał, że porzuci ów zwyczaj pogański i przyjmie sakramenta wiary chrześcijańskiej, pani owa przybyła do Polski z wielkim orszakiem świeckich i duchownych, ale nie pierwiej podzieliła z nim łożę małżeńskie, aż powoli a pilnie zaznajamiając się z obyczajem chrześcijańskim i prawami kościelnymi, wyrzekł się błędów pogaństwa i przeszedł na łono matki – Kościoła.

Anonim zwany Gallem, Kronika Polska, tłum. R. Grodecki, opr. M. Plezia, „Biblioteka Narodowa”, Seria I, nr 59, s. 20 i n.

Po przeanalizowaniu źródeł:

3. Wskaż najważniejszy czynnik, który według cytowanych kronikarzy zadecydował o przyjęciu chrztu przez Mieszka I. (1 pkt)

.....

Posługując się wiedzą własną:

4. Wyjaśnij krótko, jaką rolę w przyjęciu chrztu przez państwo piastowskie odegrały Czechy? (1 pkt)

.....

Źródło C.

C-1. Cesarz Otton Rudy przybył do grobu świętego (...) dla modlitwy i pojednania, a zarazem w celu poznania sławnego Bolesława. Bolesław przyjął go tak szacownie i okazał, jak wypadło przyjęć króla, cesarza rzymskiego dostojnego gościa.

Anonim, op. cit.

C-2. Następnie cesarz dowiedziawszy się o cudach, które Bóg zdziałał przez upodobanego sobie męczennika (...) wyruszył tam pospiesznie gwoli modlitwy. (...) Gdy Otto ujrzał z daleka upragniony gród, zbliżył się doń boszo ze słowami modlitwy na ustach. Tamtejszy biskup Unger przyjął go z wielkim szacunkiem i wprowadził do kościoła, gdzie cesarz zalany łzami, poprosił męczennika o wstawiennictwo, by mógł dostąpić łaski Chrystusowej. Następnie utworzył zaraz arcybiskupstwo, jak przypuszczam zgodnie z prawem. Arcybiskupstwo to powierzył bratu wspomnianego męczennika i podporządkował mu z wyjątkiem biskupa poznańskiego Ungerera trzech innych biskupów – Reinberta, Pompona i Jana.

Kronika Thietmara, op. cit.

C-3.

Wikimedia za: Drzwi gnieźnieńskie, vol. 2, Zakład im. Ossolińskich, Wrocław 1956.

Po przeanalizowaniu źródeł:

5. Zidentyfikuj świętego, który jest ich bohaterem. (1 pkt)

.....
 .....

6. Na podstawie źródła C-2 postaw tezę dotyczącą roli tego świętego w procesie tworzenia polskiej prowincji kościelnej okresu wczesnopiastowskiego. Teza musi być poparta odpowiednim argumentem. (1 pkt)

.....
 .....

Źródło D.

Za: J. Dowiāt, Historia dla klasy pierwszej liceum ogólnokształcącego, Warszawa 1984 s. 382.

7. Wyjaśnij krótko, jakie stanowisko wobec konfliktu przedstawionego na niniejszej mapce zajęły Czechy? Podaj jedną z przyczyn politycznych takiej postawy. (1 pkt)
 Stanowisko Czech:

.....
 .....

Przyczyna polityczna:

.....
 .....

Historia XIX wieku

Źródło E.

Manifest zboru słowiańskiego do ludów Europy przyjęty w Pradze czeskiej 16 czerwca 1848 r.

Zebranie się Kongresu Słowiańskiego w Pradze jest, jak dla Europy, tak i dla nas Słowian samych wydarzeniem nadzwyczajnym. Po raz pierwszy, odkąd historia wspomina, rozrzuconie członkowie wielkiej narodów familii – zbiegliśmy się licznie ze stron dalekich, aby jako bracia się poznać i powitać, i o wspólnych potrzebach naszych w spokoju poradzić (...). Prawda i jawność, które wszystkim obradom towarzyszyły, nakładają na nas powinność: powiedzieć przed Bogiem i przed światem to, czegośmy chcieli i pragnęli (...).

Źródła i materiały do nauczania historii. Opr. S. Sierpowski, Warszawa 1998, s. 178.

8. Postępując się wiedzą własną znajdź element wspólny w sytuacji politycznej narodów polskiego i czeskiego w 1848 r. Podaj nazwę wydarzenia historycznego, z którym uczestnicy zboru wiązali nadzieję na poprawę losu swoich narodów. (1 pkt)

Element wspólny

.....
 .....

Nazwa wydarzenia

.....
 .....

Historia najnowsza

Źródło F.

F-1. Oficerowie Ludowego Wojska Polskiego przy czołgu – pomniku Armii Czerwonej w miejscowości Ilinek. Czechosłowacja 1968 r.

Wikipedia

F-2. Artykuł J. Lovella „Sprawa Czechosłowacji” w „Życiu Literackim”: „Zbliża się kolejna rocznica inwazji faszystowskich Niemiec na Polskę – inwazji ułatwionej otwarciem naszej południowej flanki granicznej z Czechosłowacją. Ludzie, czy chcecie, aby okrutna lekcja się powtórzyła? Tego samego dnia komentarz w warszawskiej „Kulturze”: „Dokonał się fakt, fakt polegający na tym, że żołnierz polski przekroczył granicę sąsiedniego, bliskiego, zaprzyjaźnionego państwa. Czy powinien to zrobić? Czy musiał to zrobić? czy mu było wolno? Wolno. Polityka stanowi zawsze wybór między czynem a zaniechaniem, w tym wyborze chodzi o wartości. Wartością jest socjalizm. Wartością jest pokój europejski, wartością jest Polska.”

M. Fik, Kultura polska po Jaltcie, Londyn 1989, s. 451 i n.

9. Dokonaj analizy źródła F-1 i udowodnij, postępując się odpowiednim argumentem, że w okresie PRL niniejsze zdjęcie mogło uchodzić za akceptowany przez władze materiał propagandowy. (1 pkt)

.....
 .....

10. Na podstawie źródła F-2 wskaż dwa argumenty jakimi posługiwała się oficjalna prasa PRL tłumacząc udział wojska polskiego w interwencji na terenie Czechosłowacji. (1 pkt)

.....
 .....

Klucz odpowiedzi:

Zadanie	Sugerowana odpowiedź	Punktacja
1.	państwo wielkomorawskie	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi
2.	Konstantynopol (ew. Bizancjum)	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi
3.	wpływ małżonki, chrześcijańskiej księżniczki Dobrawy	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi
4.	Czechy pośredniczyły w przyjęciu chrztu	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi
5.	biskup (święty) Wojciech	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi
6.	lokalny święty, jego relikwie utatwiły powołanie arcybiskupstwa, a co za tym idzie polskiej prowincji kościelnej, podporządkowanej Stolicy Apostolskiej	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi
7.	<ul style="list-style-type: none"> Czechy stanęły po stronie państwa krzyżackiego przyczyna: pretensje Jana Luksemburskiego do tronu polskiego, rywalizacja z Władysławem Łokietkiem 	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi na wszystkie polecenia
8.	<ul style="list-style-type: none"> brak niepodległości Wiosna Ludów 	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi na wszystkie polecenia
9.	fotografia wykonana pod pomnikiem sławiącym Armię Czerwoną, jako wyzwolicielkę Czechosłowacji podczas II wojny światowej	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi
10.	Do wyboru: zagrożenie ze strony Republiki Federalnej Niemiec, obrona najważniejszych wartości (socjalizm, niepodległość, pokój na świecie)	1 pkt za udzielenie poprawnej odpowiedzi

KOMENTARZE DO ZADAŃ

Zadanie 1

Wysoki stopień trudności. Należy odnieść się do szczegółowej wiedzy o historii pierwszych państw słowiańskich. Podpowiedzi w tekście – Metody, książkę Wiślan. Zadanie badające stopień opowania faktografii, przy wykorzystaniu tekstu.

Zadanie 2

Częściowo związane z poprzednim. Uczeń musi dysponować wiedzą o misji chrystianizacyjnej Cyryla i Metodego w państwie wielkomorawskim.

Zadanie 3

Typowe zadanie badające umiejętność interpretacji materiału źródłowego w standardzie II wymagań egzaminacyjnych, charakterystyczne dla arkusza II rozszerzonej wersji egzaminu. Zdający musi znaleźć cechę wspólną, występującą w obu źródłach.

Zadanie 4

Zdający musi odwołać się do wiedzy własnej. Bardzo często występujący błąd polega na stwierdzeniu, jakoby Czesi bezpośrednio dokonali chrztu państwa piastowskiego (problem w większości aktualnie obowiązujących podręczników szkolnych przedstawiono niejasno, stąd pojawia się błędna interpretacja).

Zadanie 5

Zdający identyfikuje postać historyczną na podstawie szeregu danych zawartych w tekście. Zadanie o stosunkowo niskim stopniu trudności.

Zadanie 6

Polecenie wymaga od zdającego przetworzenia informacji i postawienia samodzielnie sformułowanej tezy. Również dobór odpowiedniego argumentu związany jest z umiejętnością kojarzenia związków przyczynowo-skutkowych i III standardem wymagań egzaminacyjnych.

Zadanie 7

Klasyczne zadanie, którego prawidłowe wykonanie łączy się z koniecznością wykorzystania wiedzy własnej i informacji zawartych w źródle. Wykonanie obydwu sugerowanych czynności daje 1 punkt.

Zadanie 8

Źródło może w tym wypadku stanowić jedynie inspirację do udzielenia prawidłowej odpowiedzi. Bez znajomości podstawowych faktów z historii powszechnej XIX w. zaliczenie zadania jest niemożliwe.

Zadanie 9

Zaliczenie zadania możliwe jest dzięki wskazaniu dominującej cechy charakterystycznej. Niewielki stopień trudności w wypadku posiadania najbardziej ogólnej orientacji o specyfice okresu PRL w historii Polski.

Zadanie 10

Kolejne zadanie ze standardu II wymagań egzaminacyjnych (istnieje jego siedem wersji) wymaga umiejętności wykorzystania informacji zawartych wyłącznie w źródle.

Arkusz III - Zadanie rozszerzonej odpowiedzi

Polega na napisaniu wypracowania związanego tematycznie z problematyką, która występuje we wcześniejszym arkuszu źródłowym. Zamieszczone w arkuszu II materiały nie przydadzą się jednak przy pisaniu pracy, ponieważ dotyczą innych epok. Zdający dokonuje wyboru jednego z dwóch tematów. Do zdobycia jest aż 40% punktów z całości egzaminu. Zwykle wypracowanie piszemy po wcześniejszym wypełnieniu dwóch poprzednich arkuszy i powinniśmy przeznaczyć na ten cel ok. 70-90 minut.

Temat: Scharakteryzuj stosunki polsko-czechosłowackie w okresie międzywojennym.

W dniu 11 listopada 1918 r. zakończyły się działania zbrojne podczas I wojny światowej – wojny, która umożliwiła pojawienie się na mapie Europy Polski i Czechosłowacji. Oba państwa, skazane na wzajemne sąsiedztwo, musiały określić swoje granice, zasady ustrojowe i podstawowe cele polityki zagranicznej. W niniejszej pracy dokonam charakterystyki relacji polsko-czechosłowackich w okresie kształtowania się granic tych państw, następnie w latach rządów parlamentarnych w Polsce, czasach dominacji Józefa Piłsudskiego w polityce polskiej oraz w okresie końcowym istnienia państwa czechosłowackiego. Omawiane zagadnienia miały miejsce między listopadem 1918 r. (umowa polsko-czeska dotycząca Śląska Cieszyńskiego) a marcem 1939 r. (likwidacja państwa czechosłowackiego). Terytoria odgrywające kluczową rolę w relacjach polsko-czechosłowackich to przede wszystkim Śląsk Cieszyński z Zaolziem, a także Spisz i Orawa.

W momencie rozpadu monarchii austro-węgierskiej, na gruzach wielkiego państwa habsburskiego zaczęły powstawać ośrodki polityczne reprezentujące polityczne interesy Polaków i Czechów. Dwa takie ośrodki – Narodni Vybor pro Slezko i Rada Narodowa Śląska Cieszyńskiego jeszcze przed zakończeniem wielkiej wojny – w listopadzie 1918 r. – podpisały umowę o podziale terytorium

Śląska Cieszyńskiego, który zamieszkiwała ludność zarówno polska jak i czeska. Kryterium podziału było jasne – ziemie z przewagą ludności polskiej miały zostać przy Polsce, tam gdzie większość stanowili Czesi – przy tworzącym się państwie Czechów i Słowaków. Tak więc w rękach polskich miało znaleźć się Zaolzie wraz z Cieszyńnem.

Niespodziewana zmiana sytuacji nastąpiła już w styczniu 1919 r. Gdy wojska polskie zaangażowane były w konflikt z Ukraińcami o Małopolskę wschodnią i Lwów oddziały czeskie wtargnęły na Śląsk Cieszyński i przy słabym oporze polskim doszły aż do Wisły w rejonie Bielska-Białej. W 1920 r., przy mediacji Rady Ambasadorów, wytyczono ostateczną granicę, nie uwzględniając interesów państwa polskiego, ani nawet stosowanej wówczas powszechnie przy rozwiązywaniu sporów terytorialnych zasady etniczności. Czechosłowacja przejęła więc Zaolzie, większość Spisza i Orawy. Ten niesprawiedliwy dla nas werdykt negatywnie wpłynął na kształt stosunków polsko-czechosłowackich w całym okresie międzywojennym. Tym bardziej, że rząd w Pradze, wbrew podjętym wówczas zobowiązaniom, nie przepuścił przez swoje terytorium transportów z bronią dla Polski, toczącej dramatyczne zmagania z Rosją Radziecką.

Po wytyczeniu granic i ukształtowaniu się struktur państwowych Polska weszła w okres demokracji parlamentarnej. Kontakty dyplomatyczne z Czechosłowacją były w tym okresie przede wszystkim efektem istotnych zmian w polityce międzynarodowej. Zarówno Polska jak i Czechosłowacja znalazły się w gronie sojuszników Francji, ale próby wciągnięcia naszego kraju do tzw. Małej Ententy (sojusz Czechosłowacji z Rumunią i Jugosławią pod patronatem francuskim) nie powiodły się, ze względu na wyraźnie antywęgierski charakter tego układu. Tymczasem dyplomacji polskiej zależało na dobrych relacjach z Budapesztem. Pewne zbliżenie między Polską a Czechosłowacją można było zaobserwować w 1925 r., kiedy to na konferencji w Locarno Francja i Niemcy podpisały pakt reński, gwarantujący nienaruszalność tylko zachodnich granic Niemiec, nie wspominając nic o granicy tego państwa z Polską i Czechosłowacją. Jednak wątpliwa lojalność francuskiego sojusznika zmusiła rząd w Pradze do poszukiwania nowego sojusznika w postaci ZSRR, co znacząco odbiegało od polskich koncepcji polityki zagranicznej.

Zasadniczy zwrot w stosunkach polsko-czechosłowackich nie nastąpił również po przejściu władzy autorytarnej przez Józefa Piłsudskiego. Choć za priorytetów w polityce zagranicznej marszałka należało między innymi utrzymanie dobrych relacji z sąsiadami, to realizacja tego celu w przypadku południowego sąsiada była utrudniona przez stale odczuwalną wzajemną niechęć. Ja uważał historyk Marian Eckert, nawet przejście władzy w Niemczech przez Hitlera i groźba utworzenia Paktu Czerwec (Niemcy, Włochy, Wielka Brytania i Francja mogłyby stworzyć nowy porządek europejski, uwzględniając roszczenia nazistów i faszystów) nie doprowadziły do zawarcia sojuszu Warszawy z Pragą. Czechosłowacja uważała bowiem, że tak naprawdę to Polska zagrożona jest agresją ze strony Niemiec, a Czesi są bezpieczni wobec ważnego układu z Francją i Związkiem Radzieckim. Z kolei sanacyjny minister spraw zagranicznych Józef Beck uważał państwo czechosłowackie za twór sezonowy i nie uwzględnił jego członkostwa w projekcie Międzymorza – układu państw Europy Środkowo-Wschodniej pod przewodnictwem Polski.

Stosunki polsko-czechosłowackie weszły w decydującą fazę w 1938 r. III Rzesza po dokonaniu anshlusu Austrii wystosowała wobec Pragi żądania terytorialne odnośnie kraju sudeckiego. Dopiero w obliczu realnego zagrożenia konfliktem zbrojnym z Niemcami rząd czechosłowacki zwrócił się po raz pierwszy w historii z propozycją ścisłej współpracy politycznej, wojskowej i gospodarczej z Polską. Ówczesne władze polskie (marszałek Piłsudski już nie żył) odrzuciły tę propozycję i wykorzystując fatalne położenie polityczne sprawy czeskiej w Europie – decyzje konferencji mocarstw w Monachium nakazywały Czechom oddać tereny sudeckie – wystosowały własne ultimatum wobec Pragi. W ten sposób oddziały polskie wkraczając w październiku 1938 r. do Zaolzia faktycznie współuczestniczyły w rozbiórce Czechosłowacji. Terytorium

utrzacone podstępem w 1919 r. zostało odzyskane, ale połączenie tego faktu z ekspansją Hitlera miało niewątpliwie negatywny wpływ na wizerunek państwa polskiego w Europie.

Los państwa czechosłowackiego w okresie międzywojennym dopełnił się już wkrótce, bo w marcu 1939 r. – popierany przez III Rzeszę ksiądz Tiso ogłosił powołanie do życia politycznego państwa słowackiego, Węgry przejęły Ruś Zakarpacką, a reszta terytorium państwa stała się łupem Hitlera i jako Protektorat Czech i Moraw znalazła się pod kontrolą Niemiec. Zajęcie Czechosłowacji spowodowało znaczące pogorszenie położenia strategicznego Polski. Otoczona od północy obszarem Prus Wschodnich, od południa okupowanym terenem Czech i sojuszniczą wobec Hitlera Słowacją musiała się liczyć w razie wojny inwazją z trzech kierunków.

Stosunki polsko-czechosłowackie w okresie międzywojennym nacechowane były stale wzajemną nieufnością i wyraźnie odczuwalną niechęcią. Oczywiście u podłoża takich relacji leżała sporna kwestia Zaolzia. Pomimo zmieniających się na niekorzyść obu państw uwarunkowań międzynarodowych, rządy w Pradze i Warszawie nie potrafiły zająć wspólnego stanowiska przede wszystkim wobec zagrożenia ze strony Niemiec. Przyniosło to katastrofalne konsekwencje – upadek państwa Czechosłowackiego, w którym współuczestniczyli także Polacy, a następnie samotną walkę II Rzeczypospolitej z III Rzeszą, wspartą we wrześniu 1939 nie tylko przez ZSRR, ale również wojska państwa słowackiego, które powstało po rozbiórce Czechosłowacji.

UWAGI DO ZADANIA ROZSZERZONEJ ODPOWIEDZI

Propozycja planu

I. Wstęp

1. Krótkie wprowadzenie do tematu (1-3 zdania wstępne).
2. Wyjaśnienie tematu – sformułowanie zagadnień do analizy (ew. postawienie tezy) – może być w formie zdań pytających.
3. Określenie ram czasowych pracy (w zależności od specyfiki tematu – stulecie, lub nawet daty dzienne).
4. Ramy przestrzenne pracy.

II. Rozwinięcie

1. Analiza zagadnień wymienionych we wstępie (chronologiczna, problemowa). W wypadku postawionej we wstępie tezy – przedstawiamy argumenty za i przeciw.
2. Jeśli omawiane zjawisko dotyczy historii Polski należy umieścić je w tle międzynarodowym (Europa, Świat).
3. Przy analizie poszczególnych problemów przynajmniej raz odwołać się do historiografii (powołanie na historyka, piszącego o danym problemie).
4. Komponując rozwinięcie należy pamiętać o tym by; stosować wyłącznie czas przeszły, używać sformułowań komunikatywnych, wyważonych, bez figur stylistycznych, publicystyki, nadmiernej egzaltacji, stosować terminy, fakty, nazwiska wyłącznie związane z konkretnym tematem, omawiane zagadnienia wyodrębniać w postaci akapitów.

III. Zakończenie

1. Wnioski ogólne wynikające z analizy poszczególnych zagadnień (tylko takie wnioski, które udowodniono w rozwinięciu – inne pozostają bezwartościowe i nie podlegają ocenie).
2. Krótka puenta – np. odniesienie do dalszej historii zjawiska w innej epoce.

Uwaga! Pierwszym krokiem w rozwiązaniu zadania rozszerzonej odpowiedzi jest plan, a najlepiej konspekt pracy (rozbudowany plan), któremu poświęcamy ok. 10–15 min.

Zadania maturalne opracował: Piotr Liedke, egzaminator, nauczyciel historii w VIII LO w Białymstoku, prowadzi kursy maturalne z historii w Daskaloss